

GLAVA 18

NOVE REPRODUKTIVNE TEHNOLOGIJE

Počevši od in vitro oplodnje i polne preselekcije pa sve do presađivanja ploda, naučnici i fizičari su dosta radili na usavršavanju novih tehnologija, koje mogu drastično da promene odnos žena prema rađanju. Ove tehnologije postavljaju niz pitanja nama koji pišemo i radimo na ovoj knjizi. Znamo da su izvesne tehnologije pomogle ili mogu da pomognu ženama koje očajnički žele biološku decu, a inače ne postoji ni jedan drugi način da ih imaju. Mi želimo da podržimo pravo žena da imaju decu na način koji im najviše odgovara. Izvesne tehnologije su pomogle roditeljima da izbegnu prenošenje naslednih bolesti na svoju decu.

Ipak, primorane smo da se bavimo i drugom stranom ovog problema. Naime, sve tehnologije su na određen način nasilne i podrazumevaju medicinsku manipulacije ženskim telima. Najveći deo novca se danas u svetu ulaže uglavnom u razvoj ovih tehnologija umesto u preventivne mere i osnovnu zdravstvenu zaštitu za žene.

Takođe se moramo kritički osvrnuti na odnos društva prema ženama koje nisu u stanju da imaju decu. Nameće nam se osećanje da smo nepodesne i neženstvene ukoliko ne možemo da ostanemo u drugom stanju. Majka deteta koje je prvo začeto u epruveti izražava krivicu koju je zbog toga osećala:

"Ja nisam normalna žena, rekla sam svome mužu, neću te okrivljavati ukoliko budeš želeo da izađeš sa nekom drugom ženom"... To nije njegova krivica. On može da ima sa drugom ženom koliko god hoće dece. Pa i čitav fudbalski tim ako želi...

Neostvarena želja za detetom može da bude itekako bolno iskustvo za ženu. Ali društvo zna da nam oteža stvari još više. Veoma dobro nam je poznat pogrdan naziv jalova žena kojim se u narodnom žargonu nazivaju žene koje ne mogu da začnu. Dovedeni ste u situaciju da se osećate odgovornom, tako da je to jedan od razloga zbog čega su mnoge žene spremne da se podvrgnu raznim bolnim i dugotrajnim testovima i medicinskim tretmanima, a sve u cilju da jednoga dana zatrudne i podare "svome čoveku" dete. Pri tom smo stalno bombardovane brojnim pitanjima i savetima naših prijatelja, rođaka i lekara, koji nam mogu predložiti hirurške intervencije, ili lekove, ili neke druge mučne i opasne procedure. Partner je u prilici da saoseća sa nama kada je prisiljen da ejakulira po naredbi da bi seme bilo pregledano, a spermatozoidi izbrojani.

Mnogo lakše bi nam bilo kada bi bio manji pritisak naše okoline na planiranje porodice i dece, ili ako već ne možemo da imamo decu, da svu tu ljubav prema deci poklonimo deci svojih prijatelja, rođaka ili komšija, da usvojimo dete koje nema roditelje i da ga odnegujemo kao svoje, ulepšavajući pri tom i naš i njegov život. Ljubav koju nosimo može itekako ulepšati i obogatiti nečiji život.

Reproduktivne tehnologije moraju biti vrednovane u kontekstu socijalnih, političkih i ekonomskih okvira u kojima se izvode i primenjuju.

U ovom poglavlju ćemo pokušati da informišemo žene uzimajući u obzir svrhu i korist ovih tehnologija, ali u isto vreme izražavajući ozbiljne sumnje koje imamo.

DOBROVOLJNO OPLOĐENJE

Ovo je najlakša i najviše korišćena reproduktivna tehnologija danas u svetu. Ne zahteva profesionalu pomoć, može se vrlo lako obaviti u kući.

Da biste sami mogli obaviti dobrovoljno oplodjenje, ne smete imati nikakvih problema sa plodnošću i vaši menstrualni ciklusi moraju biti redovni. Vodite zabeleške o svojoj bazalnoj temperaturi i viskozitetu sluzi nekoliko meseci, tako da biste sa sigurnošću utvrdili kada su vam plodni dani. Morate takođe pronaći plodnog muškarca koji je voljan da vam daruje svoju spermu. Možete sve to sami uraditi, ili ukoliko želite ostati nepoznati preko prijatelja. Kada znate, na osnovu prethodnih ciklusa, koji su vam plodni dani, davalac sperme treba da masturbira u čistu (preporučuje se zagrejanu, a zatim ohlađenu) posudu. U vremenu od jednog časa posle ejakulacije, usisajte seme u špric za injekcije (neke žene koriste u tu svrhu kapaljku za oči), nežno unesite špric u vaginu dok ležite ispruženi na leđima sa stražnjicom na jastuku i ispraznite špric u vaginu tako da smestite seme što bliže grlicu materice. Zatim nastavite i dalje da ležite udobno desetak minuta, kako bi što manje sperme iscurilo.

Preporučuje se da ponovite ovaj postupak sa svežim uzorkom sperme za dva ili tri dana, za vreme ovulacije i posle. Većina žena zatrudni nakon što su pokušale dobrovoljnu inseminaciju za vreme od tri do pet ciklusa. Ukoliko međutim ne zatrudnite nakon pet ili šest meseci, možda ćete hteti da proverite u bolnici svoju plodnost i plodnost donatora sperme.

Ovaj način oplodnja poznat je i kao veštačko oplodjenje od strane donatora sperme. Danas se u svetu jako veliki broj dece začne putem dobrovoljnog oplodjenja kada postoji rizik od prenošenja naslednih bolesti, ili kod žena čiji su muževi neplodni, ili žena koje su same ili žive u lezbejskim zajednicama.

Nekim bračnim parovima se povremeno savetuje da koriste muževljevu spermu za dobrovoljno oplodjenje. Preporuča se naročito kada postoje psihološke ili strukturalne prepreke za seksualni odnos. Osim toga, ako je muževljeva sperma fiziološki ispravna, ali je ima nedovoljno, savetuje mu se da odvoji nekoliko prvih kapi sperme od ejakulata. Ovaj deo sperme sadrži najviše aktivnih spermatozoida i najkorisniji je za dobrovoljnu inseminaciju.

Uzajamna anonimnost između vas i donatora sperme može biti veoma važna i preduprediti zakonske i emocionalne posledice. Bilo je slučajeva da donator sperme promeni svoja osećanja i poželi da svome biološkom detetu da svoje prezime ili da ga posećuje. Samohrane majke i lezbejke se moraju naročito čuvati od ovakvog načina zlostavljanja. U nekim pak slučajevima sam donator sperme može bitu ugrožen kada sud kasnije utvrdi njegovu obavezu o izdržavanju deteta.

S druge strane postoje i argumenti protiv anonimnosti tzv. roditelja. Kao što i usvojeno dete zna da uloži ogromne napore samo da bi pronašlo svoje biološke roditelje, deca koja su začeta putem veštačkog oplodjenja mogu isto tako biti uznemirena, nesigurna i očajna ukoliko ne mogu da otkriju ko su njihovi biološki očevi. Takođe se vremenom mogu pojaviti određeni zdravstveni problemi kod deteta, što zahteva uvid u istoriju bolesti biološkog oca.

Neke udate žene koje su začele putem dobrovoljnog oplodjenja su izjavile da su se osetile kao da su učinile preljubu. Rimokatolici i ortodoksni Jevreji smatraju dobrovoljno oplodjenje za preljubu. Partner može kasnije da se predomisli i da odustane od vaspitavanja i podizanja deteta, zato što dete nije njegovo. Ukoliko vam je stalo do toga da vaše dete nasledi porodične gene vaših predaka, onda dobrovoljno oplodjenje nije za vas. Dobro razmislite šta ćete reći bliskim prijateljima i porodici, a najvažnije je šta ćete reći svome detetu. Iznosimo reči jedne majke koja je rodila dete dobrovoljnim oplodjenjem:

Naša ćerka je stvarno nešto neverovatno – neverovatne energije, veoma uporna i po spoljašnjem izgledu se razlikuje od nas. Stalno je podsećam da je njen otac stranac.

SUROGAT MAJKA

Surogat majka u svetu je danas veoma kontroverzna pojava. Pošto se najviše praktikuje u SAD, žena, tzv. surogat, ugovara sa muškarcem da bude oplođena njegovom spermom, da nosi njegovo dete koje će mu dati pošto ga rodi. U najvećem broju slučajeva muškarac je oženjen i njegova žena usvaja bebu. Surogatstvo nalazi svoju primenu kod nekih heteroseksualnih parova u kojima žena ne može da zatrudni da iznese trudnoću do kraja, dok njen partner stvara normalnu količinu aktivne sperme.

Naime, ovo rešenje je izazvalo dosta negodovanja zbog toga što se mnoge žene stavljaju pred iskušenje da "iznajme" svoje telo na godinu dana kako bi došle do novca. Da li se zaista možemo dogovoriti da ćemo se odreći deteta pre nego što zatrudnimo i da li smo potpuno sigurne da ćemo ga predati drugome pošto ga rodimo. Bilo je dosta slučajeva u kojima su surogat majke promenile svoju odluku i odlučile da zadrže dete.

POLNA PRESELEKCIJA

Neki parovi pol deteta nastoje da izaberu iz medicinskih razloga, zbog određenih naslednih bolesti kao što je hemofilija, ili određena vrsta mišićne distrofije, za koje postoji veća verovatnoća da će je naslediti dečaci nego devojčice. Međutim, neki ljudi pristaju na dete samo ako su sigurni da će biti određenog pola, u najvećem broju slučajeva muškog pola.

Da bismo neke stvari razjasnile i tako odagnale svaku sumnju moramo znati da pol deteta određuje otac. Sve naše ćelije sadrže četrdeset i šest hromozoma, koji se pojavljuju u paru od dvadesettri hromozoma. Po jedan hromozom iz svakog para dobijamo od majke, a drugi od oca. Samo jedan par hromozoma određuje pol deteta. To su polni hromozomi, zvani X i Y. Žena ima po dva X hromozoma; muškarac ima jedan X i jedan Y hromozom. Zrela jajašca i spermatozoidi sadrže samo po jedan hromozom od svakog para i zbog toga samo jedan polni hromozom. Pošto žena ima samo X hromozome, sva njena jajašca sadrže samo X. Pošto muškarac ima XY, oko pola njegovih spermatozoidnih ćelija sadrži X hromozome, a ostala polovina Y. Ukoliko jedno jajašce (koje je uvek X) biva oplođeno sa spermom koje sadrži X, dete će biti ženskog pola (XX); ukoliko biva oplođeno sa spermom koja sadrži jedan Y, dete će biti muškog pola (XY).

Metodi izbora pola, nastoje da favorizuju X ili Y spermu, ali nijedan nije pouzdan. Oni se zasnivaju na opažanju da se Y sperma brže kreće i da se lakše oštećuje u kiseloj sredini vagine od X sperme, dok se s druge strane pokazalo da X sperma živi duže i osetljivija je na baznu sredinu grlića materice i jajovoda.

Tehnika koja se ovde preporučuje zasniva se upravo na razlici u osetljivosti X i Y sperme na kiselu i baznu sredinu. Ukoliko želite devojčicu, pre odnosa koristite blago kiseli tuš, dve kašike belog sirćeta u četvrtini mlake vode i dopustite plitku penetraciju penisa tako da sperma može duže vremena provesti u kiseloj sredini vagine, budite u položaju sa partnerom licem u lice i izbegavajte orgazam, koji povećava baznu reakciju u vašoj vagini. Ukoliko pak želite dečaka, koristite alkalni tuš, dve kašike sode bikarbone u prahu u četvrt litra vode i promenite ostale uslove. Nijedan od ovih metoda vam ne garantuje uspeh, ali uvećavaju šanse.

ZAKLJUČAK

Sem, veštačke oplodnje ne bismo preporučile nijednu od navedenih metoda, pod pretpostavkom da ste potpuno svesne svih teškoća, telesnih, emocionalnih i novčanih. Iako iz sopstvenog iskustva znamo koliko jaku želju za detetom mnoge žene osećaju, primena ovih tehnika obuhvata toliko mnogo društvene i medicinske manipulacije sa ženama, da su rizik i cena isuviše visoki. Nećemo biti manje vredne zato što ne pristajemo da se podvrgavamo komplikovanim, skupim i eksperimentalnim procedurama o čijim rizicima sa sigurnošću nećemo biti upoznate još dugo vremena. U Jugoslaviji se od ovih reproduktivnih tehnika koristi samo dobrovoljno oplodjenje.